

Стање у савременој православној архитектури

АРХ. ПРЕДРАГ РИСТИЋ

КРИТИКА У ПРАВОСЛАВНОЈ АРХИТЕКТУРИ

За сада не постоји савремена критика савремене православне архитектуре, бар не целовито и на одређеном месту. Највећи светски архитектонски часописи посвећују по један месечни број проблему црквене архитектуре, али готово никад не посвећују пажњу православним црквама. Тако је веома тешко сагледати стање у савременој православној архитектонској мисли. Православни теолошки часописи готово да не обрађују ову тему, а такође и у православној дневној штампи скоро да нема ни помена о црквеној архитектури и њеној критици. У иначе веома опширним чланцима приликом градње цркава и њиховог освећења, многи описи су веома прецизни, детаљни и са неким стилским претензијама, али у погледу архитектуре само се понекад помене пројектант, али се најчешће догађа да пројектанта и нема.

ОПШТА КРИЗА

Дакле, у овој области се осећа дубока криза која има тенденцију ка потпуној дегенерацији, нарочито због тога што се у нашој земљи сразмерно ипак врло много гради у овој области, но нажалост ова градња носи све атрибуте „дивље градње“. Ово намеће одговорност како вернима тако и онима који то нису, јер су ови објекти изложени погледима свих.

У ПОТРАЗИ ЗА РЕШЕЊЕМ

Изаз из овога треба тражити у развоју православне архитектуре у свету, развоју византологије и наше историје, развоју историје уметности и уопште архитектонске критике, као и у делима православ-

них уметника од општег значаја. Физичко поље у потрази за решавањем веома је скучено, јер у највећој православној земљи СССР-у уопште се не гради нова црквена архитектура, а остале земље у којима преовлађује православна вера, или су засићене старим споменицима, или су недовољно развијене.

РЕШЕЊЕ ЛЕЖИ У ЈАКИМ ЛИЧНОСТИМА

У развоју ове архитектуре данас су највећа дела створена у САД, Аљасци, Канади, Финској и Јапану, као и у Немачкој, Француској, Чешкој и Белгији где православље постаје нови покрет. Ради се о земљама где православних има само један мањи проценат. У овим земљама православна архитектура може да буде запажена само вредношћу свог дела, односно апсолутном архитектуром. Ту се на свом пољу огледа индивидуални стваралачки геније јер тада његово дело добија и превазилази ову скученост, и постаје запажено само својом универсалношћу, а да тема православља није истакнута.

Коначно у традициоалном духу православља је да је сваки појединац равноправан члан Цркве, и да пред Богом и људима има исти положај и одговорност као и сам васељенски патријарх.

ФРАНК ЛОЈД РАЈТ ПОСТАВЉА ПРВУ ОКОСНИЦУ САВРЕМЕНЕ ПРАВОСЛАВНЕ АРХИТЕКТУРЕ

Године 1963. Франк Лојд Рајт, отац савремене органске архитектуре, пројектује, православну цркву у Милвокију. Жена Рајтова, Олга Лазовић је унука Марка Миљанова, која је још жива, и која је веома утицала на стваралаштво свога мужа. Неколико година касније ова архитектура се масовно копира, а да нико не зна одакле води порекло и како је настала, тако да је највећи део светске изложбе у Ситлу у знаку архитектуре летећих тањира.

КОРЕНИ САВРЕМЕНЕ АРХИТЕКТУРЕ У САВРЕМЕНОМ ЖИВОТУ

У духу летећих тањира су и дела руских футуриста до 1924. године. На овај начин се објашњава континуитет настанка савремене православне архитектуре, чије порекло треба тражити у дубоким маштовитим коренима руске научне фантастике, као и научне фантастике уопште. Почев од рановизантијских сведока „закачених ланцима на небо”, куполе са тамбурима су и у српској и у руској, као и у осталим (грузијским и јерменским) православним архитектурама, постале заиста „лађе Христове”, односно васионски бродови који су се попут дечанских анђела стварно винули у небо.

ОДНОСИ И СУКОБИ ПРЕМА ОСТАЛИМ САКРАЛНИМ АРХИТЕКТУРАМА

За разлику од православне, католичка архитектура наглашеније стреми погледом ка висини. Међутим, она то чини хоризонталним кретањем а на фасади вертикалним погледом на торањ-звоник без путника, јер торањ није јединствен простор. Овај сукоб се нарочито уочава у двама маскотама савремене архитектуре двају великана — Франк Лојд Рајта и његове органске архитектуре представљене маскотом православном црквом у Милвокију, и Коорбизијеа са маскотом неорганске архитектуре, католичком црквом у Роншану.

Православна црква је саборна, тј. цео скуп верника који се моли у летећем тањиру, како заједнички, тако и индивидуално има непосредну молитвену супрематску везу са Богом, докле у католичкој цркви веза са Богом остварује се долазећи по Земљи катедрално преко једне катете (црквеног торња).

Према овоме за оно што је православно, најпростије би се могло казати, да је то оно што се у савременој архитектонској критици назива органском архитектуром, која је у супротности са католичком неорганском архитектуром. Бројни однос градње органске према неорганској архитектури представља у размери сукоб и садашње стање између две конфесије.

Summary

Architect Predrag Ristich

STATE IN THE CONTEMPORARY ORTHODOX ARCHITECTURE

The author feels a deep crisis of the ecclesiastical architecture which has some degenerated tendencies, especially in our country, in which relatively much is being built. Unfortunately, this trend of building bears all the attributes of the uncontrolled mushrooming and *Kitsch*. The way out from this situation should be sought in the proper development of the Orthodox architecture, which has its deep roots in Byzantium, as well as in our own Serbian history. Some good solutions were offered by a few strong individual creators whose achievement has a flavor of universality. Everything depends on the creativity of an individual genius. And in the Orthodox understanding we are all called to be God-like and genial inventors and workers, whereas each individual faithful is equally responsible before God and men for his Orthodox Church as the Ecumenical Patriarch himself.

Frank Lloyd Wright has realized the first frame-work for the contemporary Orthodox architecture. By creating the famous Orthodox church in Milwaukee he has become the father of the contemporary organic architecture. The decisive

influence upon his creation had his wife Olga Lazovich, the grand-daughter of the Serbian writer Marko Milyanov. The roots of the contemporary Church architecture are also to be found in the imagination of the Russian futurists (up to 1924). The main shape is the flying saucer. The author sees the continuity of the contemporary Orthodox architecture from the early Byzantine arches »hanging on the Heavens«, in the cupolae of the Serbian, Russian and Armenian mediaeval churches, which look like »Christ's ships«, as prototypes of the modern space-ships ready to take off.

In contradistinction to the Orthodox architecture, the Roman-Catholic architecture strives mainly upwards. Its main contemporary representative is Le Corbusier, with his church in Ronchamps (France), while the best Orthodox achievement is Frank Lloyd Wright's Greek Orthodox church in Milwaukee.

The all-inclusive character of the Orthodox Church is visualized by its form of a »flying saucer«, in which each individual believer as well as the whole community together establishes an immediate and intimate relationship with God, while in the Roman-Catholic Church the relationship is established through the vertical line of the belfry tower. The organic (Orthodox) and unorganic (Roman-Catholic) architecture express architecturally the difference of two faiths.